

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12

Tilleggsspørsmålnr.

Emne: Gamal engkultúr

Oppskr. av: Lova A. Sachem

(adresse): By murrig

Fylke: Hordaland län d

Herad: Austhøyem

Bygdelag: Austhøyem

Gard: By murrig

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Gamal engkultúr.

Enga hadde namn eller kvaliteten
 God kjup eng som bar godt vort kalla
 lykkelig, og småeng ~~for~~ slikt som
 bar lite. Summe stader vort eng som
 bar lite kalla skrapeng. og højet
 av slik eng kalla skraphøy. Arbeidet
 med slik slikt vort kalla skrapelåst
 Tideng eller helst loeng vort kalla
 nå det namn gjødeset frå uthus eller
 og også frå akreine. Slik gras vort
 kalla feilt tøgus. Skulle det vera lang
 overlåttas så mätte det vera frå fine
 gløte vollar med godt gras, og det vort
 alltid karsarbeid. På småeng og skrap-
 eng buka ein bene sluttoven, og nå kinn-
 falka var med, sto dei der. Sto ein mellom
 slunna, så hadde ein alltid ein højet
 i handa, det vort kalla å stå med højet.

Enga vort rydja kvar vår, Døngane
 vort kalle rydedøngar. Var det bevis
 og gammalt laur i dei, så vort dei brukt

Tøgg som ikke var dyrka og ikke var utgrøfta
 ville snart veta mosegrødd. Det var
 gjort ymse ting for å sette på dette.
 Om hausten kårde ein fang eller
 fare som hadde etke seg laus etter
 stormane. På etke steder som låg nore
 igjen var det alle nytta. Ellers var oska
 blanda med urin rekna for å vera
 det beste som tok mosen bort.

Grasfri sådde ein ikke i, men det tok ik-
 ke ^{lang} tid for det var ein frodig gras vokste med
 mykje grønt gras. Men heime avla
 grasfri sådde ein i åkeren som ikke var
 røkt nennande lengre. På sepa ein
 der som høystålet hadde lege om vin-
 tene, og sådde det i alleleya.

Skyer og vassjuk eng: For kring 50 år
 sidan hadde dei ikke greis på vandege slutt
 grøfta her i bygda. Skulle ein leida vatn
 ned frå etke steder så tok ein åpne grøf-
 ter, og fekk vatnet bort på denne måten,
 men grøftene ville gjerne gå alt, og ein
 måtte reinskja dei oppat om dei stode
 ei tid. Skulle ein dyrka opp ein åker på
 ei søpe eller ein annan vassjuk stad,
 så tok ein breide grøfter kring. For da
 la ein så å hull oppover. Så vatnet
 skulle sige frå åkeren og ned i grøfta.
 Denne hallinga frå åkeren og ned i grøfta
 var kalla for reina. I reine var det
 ofte tjukt gras, og var åkeren gummel
 og feil, så var det alle reinegraset
 rekna for godt for.

Enga vort gjødsela var av haust. All
 gjødsel som vort eigjondere eller del vort
 sidd om vøren, og elles all som vort opp-
 samla om runnar av kyr og kalvar som
 vort inne, eller frå grisebingen vort
 køyrt ut om høvsten og spreidd
 utover. Den andre gjødselen som
 skulle brukast vort spreidd ut om
 vøren, men ofte køyrt ut på snøfi-
 fjel om vinteren, og vort godt
 tilklappa så krafta ikkje skulle gå
 ut av hand. Mykje kalte dei slike høv-
 der med tilklappa gjødsel. Vår gjød-
 selen på desse kantar var best kungjød-
 sel (møtling). På var det også
 kungjødsel. Teit skyste frå husa
 var det oftest ein stunge. Der hørde
 ein ymse slag av fall i, og blanda det
 med mykje jord. Så hadde ein ymse
 gjødsel på visse engstykker. Vart eit
 engstykke gjødsela godt med møt-
 ling, så kalla ein det møtling-
 bodn.

Tjønn var ^{eng} som gjødselen rann ned
 over. Vart det gjødsela godt opp i ein
 bakke så rann det frå det, og det
 graset vort rekna for lögnes.

Uthusa alle ein stik at ^{del} seig
 godt frå det så det kunne vesta
 mykje gras. Det vort nytta ymse
 -mann på det, som luncig, men
 dei gamle sa helst "Løa".

For at "Løa" skulle seiga godt ut-
 eller, små grøfter, løvike" vort
 slike kalla.

2808

Dei vart skoren i ein trekant, og slike stykke kunne vera fleire meter lange eller som jorda var sig til. Ei slik lowa vart lagd med grassvoren ned at jorda. Slik lig ho til del tth til å turka om viden, da smudde ein henne og hadde henne vedabl i veita og trakka hie. Om høvden tok ein lowene oppatt på "trå" skulle nemna ut over böen att. Del løyel vart også ^{balla} loyras.

Som sagt for gjødsla ein enya hauch uførvi. Ein bruke mykje å smuttra gjødslen over med griip. Ein lita sig fram over og förde griipa att og fram. Men dersom ein hadde hest, og del var büsker på garden, så laga ein ein ris-hav. Ein hadde ein liten hund stakk med stycker i stikken sette ein festi büskene. Denne ris-havven gjorde eit godt arbeid. Ein ^{la} skinn på han, og tyngde büskene godt med hie jorda, for at gjødselen skulle vera god smuttra.

Ris-havven er ^{brukt} på denne stoder enno. Dei sette ni ti ära har ein föll omis moderne reiskap til å horta gjødselen med.

Büskaper beitar om hauchten i lang tid på enya. Dette er gjort for å spara på förel, men dei gamle minke også at enya vart gjødsla

lowa av ei löv 4.

Da denne mihers. Kerley minke dei at
 seene gjødsela godt om hausten.
 No gjerer dei inn nysatt eng, så
 ikke krøta skal taka bort den nye
 eng vokteren. Slik ny eng vert ikke
 brukt på dei tre første åra.

Deile har dei gjort eller at ein tok
 til med å byta gjorda mellom åker
 og ^{eng} Kerley har det kome fast i det dei
 siste tjue åra. Sidan ein tok til
 med skipebruket, så kjøpte ein kløver
 timolli, hundegras og anna slag
 frø og sidde i atlelega, og slikt vilde
 ikke heiling, men vott innbegrua

Det vort ingenting gjort for å jamna
 ut gjødselen som låg all eller heiling
 om hausten, men fuge l.d. store
 store flokker rota og grove eller makk
 når renebesta var borte, og sprikte
 på gjødselen.

Når ein slepte ut buskaper om
 våren så heidde ein ikke buskaper
 meir heim. Hvar gard hadde sine
 summerfjos. Meisteparten av fjøsa
 var all med garden som skilde
 mellom utmarka og heime høen.

Desse summerfjøsa var kalla gard-
 fløt (fløt det same som fjøs) Men denne
 gjødselen vort brukt på heimetåen.

Så snart det vort varmt - voret
 la ein buskaper ute. Heier har ikke
 vore brukt her på desse kantar. Men
 første gongen om våren så buskaper
 skulle ligga ute, så kvikke ein ut bål

Ein bar saman ein lang og lang eller
 eine, helst slíkt þross del ríykke q vðk
 að, og þá lell ein ríyken koma þá
 krótra. Þekke kalte dui á "dæura". Dui
 ey var smígut var ey allhúð með
 á "dæura" búskapen. Þekke lykthe rone
 vor rone, men app harleg þá líy q del
 vel ei gamal dui albom. Ey hor alldi fæll
 greie þá delke. Þen ey þan þenkja mig
 at ríyken skulle bylpa þá ikke nokko
 slay dyc ^{skulle} drepa búskapen

Av vðu þom For Asen nemme i
 vrbótka. com þoi eller þoi: þú líð ey
 sa bótletke, þá er ^{þann} vordel stíle kyndt her.
 Tíldomest nri ein gú ut i markta ey
 mytka kyne, þá seies ein at ho
 eller h an gú þá stílen. Stíle ey
 også her flure stoder búka com
 gardsmann.